

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

לא אג הרה"ו // אחיזה לצוי השבת <
פרשת השבוע // מהות הקרבן הקדמנה <
מחשבה למחשבה // מידת הסקננה <
דיבור אמעשה // דין אשון הרה"ו שמספר 81 38101 <

אג האון נגן אקינוא גמ ככטובג www.kollel.org.il

שאל את הרב

אמירה לגוי בשבת

הרב יונתן גרוזמן

אסורה, ולא הותר אלא רמיזה שלא בדרך צווי וכסיפור דברים בעלמא (כמובא ברמ"א סי' ש"ז סכ"ב, ומשנ"ב ס"ק י"א וע"ו), כגון לומר לגוי "אין לנו אפשרות לאכול בחושך" וכדומה.

האופן השני: אם יש בבית ילדים קטנים שמפחדים מאוד מהחושך, מותר לומר לגוי במפורש להדליק את החשמל לצורך הקטנים.

ביאור הדין ומקורו:

הנה קיימא לן בסימן שכ"ח סי"ז שמותר לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא עבור חולה שאין בו סכנה. וכתב הרמ"א שם וכן בסימן רע"ו ס"א שצרכי קטן דינם כדין חולה שאין בו סכנה. אמנם זהו דווקא שהקטן צריך מאוד לדבר (משנ"ב רע"ו ס"ק ו'). ולכן אם הקטן לא מפחד מהחושך, אין היתר כלל לומר לגוי. עוד מבואר במשנה ברורה (שם ס"ק ל"ט), שצריך לומר לגוי שמלאכתו היא לצורך הקטן בלבד, דאם לא כן הרי מבואר בסימן שכ"ה ס"ו שאם הגוי עשה מלאכה גם לצורך מי שאסור לעשות בשבילו אסור. והנה, אף דבשעה שהגוי ידליק את החשמל עבור הקטנים, יהנו הגדולים ממה שהפלטה והתבשילים גם יתחממו, מכל מקום זה מותר, שהרי מבואר בסימן רנ"ג סעיף ה' ברמ"א ששפחה שעיקר כוונתה הוא לחמם את התנור בשביל מי שחולה מהקור, מותר להנות גם כן מהתבשיל שמתבשל על התנור גם כן, כיון שמטרתה העיקרית היתה לחולים שזה היה מותר, ודין זה נקרא: פסיק רישא ע"י גוי. בס"ד בשבוע הבא נביא עוד שני אופנים המותרים באמירה לגוי במקרה זה.

שאלה שהגיעה השבוע לאתר: נתכנסו כל בני המשפחה בליל שבת סביב השולחן כדי לקיים את מצוות קידוש היום, אך לפתע נפל החשמל בבית, וחושך מוחלט שרר בבית, כיצד נוכל להחזיר את אור החשמל בשבת?

תשובה: שאלה זו היא מצויה מאוד, וכמעט ואין בית שלא התנסה במצב סבוך שכזה. על כן חשוב לכל לדעת את פרטי הדינים האסורים והמותרים בזה היטב.

הנה האופנים המותרים באופן שכזה הם ארבעה, ונפרטם אחד לאחד:

האופן הראשון: אם יש בבית קצת אור כגון מנרות שבת או תאורה הבאה מהרחוב, מותר לרמוז לגוי שלא בדרך צווי שידליק את החשמל.

ביאור הדין ומקורו:

בסימן רע"ו בסעיף ד' מביא השולחן ערוך את שיטת המרדכי שגוי שהדליק נר נוסף מותר להנות לאורו, וטעם הדבר, שאין הנאה זו מוגדרת אלא כתוספת אורה והיא מותרת.

אמנם להיתר זה יש שלושה תנאים: א. מותר להנות רק בזמן שהנר הראשון דולק, אבל אם הנר הראשון כבה אסור, והטעם, שהרי מעשה הגוי באופן כזה אינו הוספה אלא חידוש (שו"ע שם). ב. תוספת אורה היתרו רק באופן שיכל עכ"פ להנות קצת לאור הנר הראשון, אבל אם לא יכול היה להנות כלל עד שבא הגוי והדליק, ההנאה אסורה (כמובא במשנה ברורה ס"ק לב). ג. דין תוספת אורה אינו אמור אלא גבי דיני הנאה ממלאכת גוי בלבד, אבל אסור לומר לגוי לכתחילה להדליק (משנה ברורה ס"ק ל"ב). שהרי קיימא לן אמירה לאינו יהודי שבות, ואף רמיזה לגוי

פרשת השבוע

מהות הקרבת הקרבנות

לנו אפשרות להביא קרבן ששורשו ומטרתו התקרבות, כלומר שהחוטא במעשהו התרחק מהקב"ה, וע"י הקרבתו יוכל להתקרב ולחדש את הקשר עם אבינו שבשמים. א"כ מאחר ותכלית הקרבן הוא הרצון של הבן שטעה לשוב לאביו ולחסות בצלו, וכן במעשה זה יזכה לסליחה וכפרה על החטא, הרי שכל מה שיתן האדם בעד נפשו ברור שהוא חסר חשיבות וערך לעומת מתנת החיים שיזכה לה.

לאור האמור הקרבן הינו סמלי בלבד, והעיקר שישים האדם על ליבו לבל יחטא שוב. ומכיון שמעמדם של האנשים אינו אחיד וישנם עשירים ועניים, ועל מנת שלכל אדם יזכה באפשרות לכפרה, הבדילה התורה בין עני לעשיר כשכל אחד לפי מצבו יביא קרבנו ויתכפר לו. שהרי המטרה היא לסייע לחוטא להתחרט על מעשיו, ולקרבו לעבודת ה', שיוכל לשוב בלב שלם, וכשיחשוב על התכלית ויהא לו לב נשבר, אזי גם עם מעט סולת יתוקן אשר פגם, כמאמר הכתוב: "זבחי אלוקים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". לעומת זאת מי שלא יהא לבו נשבר, אזי מה יועיל הקרבן היקר ביותר? כמאמר הכתוב: "הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים" וכן נאמר: "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי".

בעוה"ר שאין לנו בית מקדש ולא קרבן נותרנו עם הפסוק: "ונשלמה פרים שפתינו", דהיינו שהתפילה במקום הקרבן, והיא המקרבת אותנו לבורא כששופכים אנו את הגיגי לבנו רק לפניו ובכל עת היא רצויה ובכל מקום. אולי גם בתפילה ישנם עשירים בדעת, שמכוונים ויודעים לצרף מחשבתם ולזכך את הגיגיהם ועושים נחת רוח למקום, וישנם הפשוטים שבקושי רב מוציאים מילות התפילה, ובפרט כשהמחשבות הזרות אינן פוסחים עליהם ומבלבלים דעתם, גם הם חפץ הקב"ה בתפילתם שהרי אמרו חז"ל "רחמנא ליבא בעי", כלומר רצון ה' יתברך" בליבו של האדם הפונה אליו" הגם שהמילים אינן יוצאות או שמבולבלות הן.

"ונפש כי תחטא.... והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן...., וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא. ואם לא תגיע ידו די שה, והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעלה... וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו. ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה, והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סלת... וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו. וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו".

לאחר שחטא אדם הראשון ולמרות שעשה תשובה, לא חזר למצבו הקודם כי אם נשאר במוגבלותו של הבחירה בין הטוב לרע, ומכיון שכך הרי שפעמים יגבר עליו יצר הרע ויחטא. הקב"ה נתן אפשרות לאדם לכפר על חטאו ע"י הקרבת הקרבן בבית המקדש. כמובן שישינם כמה סוגי קרבנות לכפרה, כשחלוקתם נקבעה עפ"י סוג החטא שבו נכשל האדם, והדברים ארוכים ומבוארים בתורה ומפרשיה.

לכשנתבונן בפסוקים שלמעלה, נשים לב שבאותו קרבן חטאת ישנם שלשה אופנים של הקרבתו, כדלהלן: צאן, עוף [בני תורים ויונה], קמץ סלת, ומה פשר חלוקה זו? על כך אמרה תורה "אם לא תשיג וכו'" וכתב רש"י על-פי תורת כהנים: שחלוקה זו נקבעה עפ"י מצבו של האדם "עשירות, דלות, דלי דלות", כלומר העשיר יביא כשבה, והעני יביא עוף, והדל ביותר יביא מעט סולת. ולכאורה אין זה מובן הכיצד על אותו חטא האחד יביא כשבה שידוע לנו שערכה רב ביותר, ואילו האחר יביא כמה גרגירים של סלת, ובשניהם כתבה תורה: "וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו". איך אפשר להבין שזו אותה כפרה?

על מנת ליישב זאת, יש להתבונן בתכליתו של הקרבת הקרבן. כאמור לעיל החוטא הוא זה שנתבקש להביא קרבן על מעשה שעשה, שבגיניו עבר על ציווי הקב"ה, וברור שצריך מי שעובר על דעת קונו להיענש בעונש חמור ביותר, אולם היות והקב"ה חפץ בנו ורוצה בקיומנו, נתן

הרב פסח זק

מחשבה למחשבה

מידת הסקרנות

קיריוסיטי [CURIOSITY]

ב 26.11.2011 נשלחה הגשושית (רכב חלל) קיריוסיטי מנמל החלל קייפ קנרוול שבפלורידה, שמונה חודשים מאוחר יותר נחתה על אדמת כוכב הלכת מאדים. מטרת נסיעתה הייתה כדי לקבוע האם חיים יכלו להתקיים על המאדים אי פעם, כמו כן, לבדוק אקלים תרכובות אורגניות והסרתם ועוד כמה מטרות. עלות הפרויקט הייתה למעלה ממאתיים שלושים וחמישה מיליוני דולרים, ותאריך השיגור נדחה כמה פעמים עקב תקלות.

למה היא בכלל נשלחה לשם? ולמה משקיעה ממשלת ארה"ב 18000 עובדים ולמעלה מ 17 מיליארד דולרים בשנה על חקר החלל? ובמעבר חד, מה גורם לאדם לשבת שעות ע"ג שעות ולכלות את זמנו בטכנולוגיה? למה בעצירה בצומת ראשנו מסתובב מידית אל הרכב לצדינו? למה זה באמת משנה איך הייתה החתונה של הזוג החמוד שהשאיל לנו את הדירה? מדוע יש אנשים שהעין שלהם צמודה פעמים רבות מדי לקוקר? מעבר לתשובות של ידע/ התעניינות/ מחקר/ אמפטיה/ התייעלות וכו' וכו', התשובה האמתית לשאלות אלו טמונה בשמה של הגשושית קיריוסיטי, שפרושה בעברית סקרנות.

אנשים יכולים להטריף את דעתם ואת דעת חבריהם, רק בגלל שכשהם נכנסו לחדר נהיה שקט והם חייבים לדעת מה דיברו עליהם, מי דיבר עליהם, והאם הם יצאו הטובים או הרעים בסיפור.

סופרים מוכשרים יידעו בדיוק אלו שורות בגב ספרם יגרמו לכם לא לעזוב את הספר עד העמוד האחרון, ואפילו יצינו בציניות 'אזהרה, ספר זה ממכר ולא תוכלו להניחו מכף ידכם עד הדף האחרון'.

ואפילו תודו שחלקכם קורא עכשיו מדור זה רק בגלל שמה המסקרן של הכותרת [השאר קוראים את זה בגלל BOREDOM (סקרנים? רוצו לברר מה זה אומר)]

וכמו בכל מידה צריך להיות לנגד עינינו הדברים המובאים בהקדמה לספר ארוחת צדיקים "יש מידות שצריך ליקח מהן מרובה... ויש מידות שצריך ליקח מהן מעט... לכן בהיות האדם שוקל בפלס המאזניים ליקח מכל מידה שיעורה, לא יפחת ולא יוסיף ובזה יגיע לתכלית הטובה" ומכיוון שסקרנות מצד אחד היא מידה טובה שעשתה

הרבה טוב לעולם בכלל ולעולם היהודי בפרט. אך מצד שני היא מידה רעה שגרמה חולות רעות ואבדון למי שנפל בה. יש אנשים המשתמשים בזה כדי לקדם את המסקרן, וכך להביא אותו ואת סביבתו לשיאים חדשים. ויש שמנצלים את זה כדי לעזור לעצמם על חשבוננו של הסקרן.

וניתן למצוא לכך מספר דוגמאות: תינוק קטן לא היה מרים את ראשו בתחילת חייו לולא סקרנותו, אם הוא לא מרים אותו עד גיל חמישה חודשים, כנראה שלא יצליח להרים אותו בחיים.

לא היה לנו את אמריקה (והאמת שגם 80 אחוז מאסיה ואירופה וכל אפריקה ואוסטרליה) אילו לא היה מי שהסתקרן לדעת מה יש בסוף העולם. ובל נשכח את **פשוט** הפסוק (שמות פרק ג' פסוק ג'): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מְדוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֶּפֶה.

אך גם, אנשים קפאו למוות, מתו ברעב, נפלו מצוקים, נסחפו בשטפי נחלים ונקברו במערות, רק כי עניין אותם לראות איך זה נראה, ומתברר שסקרנות הרגה לא רק את החתול.

יש שמנצלים מידה זו לטובה, למשל רבה של רמת אלחנן הרב יצחק זילברשטיין שליט"א פותח תמיד את שיעורו בשאלה מעניינת לדוגמא: איך יכול להיות בעל קורא שטעה בקריאת מגילה, אם הוא גר בירושלים צריך לחזור ולקרוא אך אם הוא גר בבני ברק הוא ממשיך ולא חוזר, או "איך יתכן שאדם מבריא כלב ומקיים בזה מצוות השבת אבידה" ברור הדבר שאחר שעורר את סקרנות השומעים אף לא אחד מהם ילך לביתו. (וכמו"כ ממליץ הרב לכל המחנכים בכל גיל לעשות כך).

וכמו שמצינו בשולחן ערוך (סימן תע"ב) "מצווה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו" ומבאר שם המשנה ברורה שעל ידי זה יתעוררו לשום לב על השינויים ומנהגי לילה זה וישאלו שאלות.

אמנם יש המנצלים מידה זאת לרעה, כמו באבקת האנטרקס שהפחידה אותנו בתחילת שנות האלפיים, ובה השאירו מעטפות ריקות ברחוב, כך שמי שהסתקרן לפתוח את המעטפה, ישר שאף את תוכנה לריאותיו, דבר שהוביל במקרים חמורים גם למוות. גם התופעה

ומחר אַעֲשֶׂה כְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ: וְרַשִׁי שֵׁם: ומחר אעשה כדבר המלך, מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ואת מולדתי. כך שלמעשה כל הצלת עם ישראל בנס הפורים, הייתה בעצם רק בגלל סקרנותו של המלך. ובקיצור, סקרנות היא מידה מסקרנת וצריכים אני להשתמש בה בחכמה, במידה, ובמשורה.

המוכרת, שכשאתה לא עונה למישהו בטלפון, אל תתפלא לקבל שיחה מטלפון חסום או לא מוכר. ואפילו אסתר מנצלת את זה ואומרת לאחשוורוש כך (מגילת אסתר פרק ה' פסוק ח'): אִם מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת שְׂאֵלֹתַי וְלַעֲשׂוֹת אֶת בְּקִשְׁתִּי יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהִמְן אֶל הַמְּשֻׁתָּה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לָהֶם,

הרב אהרן דואר

דיבור למעשה

דין לשון הרע שמספר על עצמו

כאן הוא דווקא כאשר מספר גם על חברו, אך לספר על עצמו לבד משמע שמותר. אך צריך להיזהר שידע השומע שהסיפור הוא אודות המשמיע, שהרי בלאו הכי יעבור על שמיעת לשון הרע (וזה מוכח בסוגיא של שמיעת לשון הרע לתועלת שכתב החפץ חיים שחייב לעדכן שהוא לתועלת שבלאו הכי יש כאן איסור לשון הרע – כלל ד, יא. ולעניין האם מותר לספר על חברו דברי גנות תוך כדי שמספר על עצמו, שכתב כאן הח"ח שאסור לעשות זאת, יש להבין מה החידוש שאסור, מה בכך שמספר לשון הרע גם על עצמו, הרי סו"ס מדבר לשון הרע על חברו וזה ממש אסור.

ובביאור אורחות חיים כתב לבאר, שהיות ואין דרך אדם לגנות את עצמו, אלא הוא מספר כאן את הסיפור כי הוא חושב שזה מצחיק, או מפני שהוא לא רואה כ"כ בעיתיות במעשים שעשו יחד. בכל אופן כותב החפץ חיים, שעל יצמו יש לו זכות לספר מה שרוצה, אבל על חבריו אין היתר לספר שום מעשה שיש בו משמעות גנות אלא א"כ גם הם עימו בדעה אחת שאין להם בעיה לספר זאת.

שאלה: רון ואבנר חזרו מטיול בדרום אמריקה. אבנר רוצה לספר לבני משפחתו חוויות מהטיול. דא עקא שבתוך הסיפורים יש כל מיני 'מעשי קונדס' שהם עשו יחד. האם מותר לאבנר לספר את הסיפורים.

והשאלה מתחלקת לשניים: א. האם בכלל מותר לאדם לספר על עצמו סיפורי גנות – לשון הרע. ב. אם נאמר שמותר לו לספר על עצמו לשון הרע, האם מותר לספר שאת המעשי קונדס הללו עשה גם עם חברו.

תשובה: מותר לאדם לספר על עצמו לשה"ר, ובתנאי שהשומע ידע שהסיפור נסוב על המספר. אך אסור לספר על אחרים לשה"ר גם אם מערב זאת עם הלשה"ר על עצמו. ביאור העניין: כתב החפץ חיים בכלל ראשון הלכה ט': "ודע עוד, דאפילו אם בתוך הגנות שגינה את חברו, גינה גם את עצמו גופא, ואפילו הקדים להתרעם על עצמו בזה, אפילו הכי מכלל דלטוריא [לשון הרע] לא נפקי".

למדו מכאן פוסקי זמנינו (חוט השני, שמירת הלשון פרק ג' עמוד שנ) וכן הגר"ח קנייבסקי (ספר שאלת רב): שמותר לאדם לספר לשון הרע על עצמו, שהרי כל האיסור שנאמר

